

tibus. Sed quis digne effari queat quanta devotione et compunctione, quantoque pietatis affectu eadem sequentia a sororibus percantata sit? Jacebat interim servus Dei in agonia, raptusque in exstasi multa de secretis cœlestibus et de statu ejusdem cœnobii per revelationem cognovit, quæ postea priorissæ, senioribus sororibusque indicavit. Omnium vero oculis in eum defixis, subito obnubilata est facies ejus, et corrugata fronte mœroris cujusdam et anxietatis magnæ signa dedit, erumpensque in vocem, miserabili lamentatione talia edidit verba: « Cur, domina piissima, servulum tuum pauperculum in hac fœce mortalitatis relinquis, quem licet indignum tam benigna visitatione consolari dignata es? Dulcissimam præsentiâ tuam tantis desideratam votis, expetitâ precibus et lacrymis, jamjamque morituro dignanter iudulisti, et nunc ad patriam vitæ, ad gaudia paradisi rediens, misero comitatus tui consortium negas? » Cumque frequenter iterando: « Domina piissima, domina misericordissima, ne derelinquas me. Tecum volo, tecum volo cunctos in fletum et lamenta convertere: » repente redditis sibi, postquam propter nimiam defatigationem corpusculi modicum conquieverat, dimissis cæteris et priorissa cum paucis senioribus secum retenta, sic locutus est: « Refocillandi gratia modicum aliquid liquoris afferri præcipite, quatenus, ariditate linguæ delinita, fauciumque rheumate deterso, expeditius proferre valeam quod dicere debeo. » Festinato itaque priorissa per seipsam modicum vini in vasculo afferente, mox ut limen domus in qua homo Dei jacebat attigit, ille, cum neque visu neque illo corporis sensu percipere posset quid illa gestaret, exclamavit, dicens: « Non, domina priorissa; nequaquam afferatis nobis vinum, quia vinum arcana denudat (Eccli. xxii), et vinum apostatare facit sapientes (Eccli. xix). » Audiens illa tam evidenti prophetiæ spiritu se esse deprehensam, adeo intremuit, ut gradum vix reflectere posset. Dehinc modica aqua refocillatus, ita exorsus est: « Quanta sit culpa inobedientiæ utinam, miser, antequam poenam experirer, subtilius intellexissem! Utinam hoc mentibus vestris, sicut necesse est, imprimere valeam! Ecce enim pro reatu inobedientiæ piissima domina mea in hac lacrymarum valle nunc me reliquit, nec dignum censuit ut sub protectione ipsius aereas pertransiens potestates cœli secreta penetrarem. Qualis autem ipsa inobediencia mea fuerit, audite: Accidit aliquando novæ plurimi diœcesis hujus presbyteri improvida calculatione decepti, jejunium Quatuor Temporum mensis Septembris illegitimo tempore celebrarent, in quo errore et ego, canonum scita minus attendens, prolapsus sum. In proxima vero synodo, cum ii qui jejunium illegitimo tempore celebrarent, hanc transgressionem accusarent, præceptum est in virtute obedienciæ ut quicumque hujus delicti sibi conscius esset, veniam peteret et se culpabilem redderet. Cumque cæteri, quos accusabat conscientia, malentes periclitari famam quam conscientiam, quod jussum fuerat humiliter facerent, ego miser plus deferens Ordini et opinioni meæ quam veritati, quia et unus ex prelati Ecclesiæ eram, et nonnullius religionis esse putabar, heu! confusionis opprobrium non sustinens, publice veniam petere erubui. Hoc est peccatum meum, hoc delictum inobedienciæ, propter quod hodie tanto bono privo, ut a consecratu universalis dominiæ matris misericordiæ repulsus, ab introitu æternæ vitæ et sempiternæ gloriæ ad erumnas mortalitatis hujus revocatus sum. » Porro priorissa inquirente utrumnam peccati illius maculam per confessionis et pœnitentiæ lavacrum non diluisset, illeque se hoc non semel, sed pluries confessum fuisse assereret, cum magna

(39) GREG., hom. 7 in Ezech.

A admirationis stupore priorissa subjunxit: « Væ mihi peccatrici, domine Pater: quid ergo dicemus de sacramento confessionis? Si tibi non semel, sed pluries confitenti indulgentia est negata, quis jam alius mediante confessione delictorum veniam sperare poterit? » At ille dignum memoria verbum respondit dicens: « Scire debetis quoniam, secundum intentionem vel contritionem confitentis sive pœnitentis, intentio iudicii, sive remissio indulgentiæ reformatur. Quia enim ego miser peccatum meum secundum veram æstimationem ponderare neglexi, nec quanta oportuit contritione et compunctione cordis confessus sum, propterea necdum indulgentiam consequi merui. » Cumque talia tristis et mœrens locutus fuisset, sororum quæ præsentes aderant corda magno terrore concussa sunt, et ad obedienciæ puritatem sectandam non mediocriter accensa. Triduo, si bene memini, postea supervixit, tanto amarius lugens peccatum suum, quanto divini iudicii districtioem evidentius fuerat experitus. Moriens autem, mortalitatem magnam in eadem domo futuram esse prædixit, quæ etiam mortem ejus e vestigio subsecuta est: sicque in pace consummans dies suos, plenus operibus bonis appositus est ad patres suos. Veruntamen festivam illam et omnino gloriosam assumptionem, qua cum beata Dei genitrice Maria sanctorumque angelorum frequentia assumi meruisset, si culpa non intervenisset, merito inobedienciæ perdidit: cujus utinam exemplo non omnes, qui obedienciâ professi sumus, terreamur, ut nunquam ad inobedienciæ vitium prosiliamus: aut si per infirmitatis humanæ corruptionem prolapsi fuerimus, condignis hoc pœnitentiæ lamentis diluere festinemus.

CAPUT X.

De periculo conspirationis.

C Apud provinciam, quæ Germania prima dicitur, cujus metropolis est Maguntia, territorio civitatis Wangionum, quæ est Warmatia, exstat cœnobium Cisterciensis ordinis, de linea Clarævallis, quod Germanica lingua Sconaugia dicitur, quodque interpretatum pulchra insula dicitur. In hoc monasterio temporibus bonæ memoriæ domni Godefridi abbatis facta est aliquando, instigante maligno, gravissimi scandali occasio talis: Superiori tempore per negligentiam, seu potius indiscretam benevolentiam prælatorum, consuetudo, contra formam Ordinis, præsumpta in eadem domo inoleverat, scilicet ut conversi sicut et monachi annuatim novæ botæ darentur. Cum autem prædictus vir strenuus de altera domo assumptus divina pariter et humana vocatione primum honoris gradum non pecuniæ vel carnis et sanguinis prærogativa, sed vitæ merito prudentiæque decore in eadem Ecclesia obtinisset, et invenisset conversos temerario hoc fastu delectari, laudabili zelo accensus, præsumptionem pessimam censuit esse corrigendam. Itaque privatim in consiliis et publice in fratrum capitulis cepit ingenue de præsumpta novitate causari, monere, rogare, tandem etiam præcipere, ut tortitudo prævæ consuetudinis Ordinis rectitudini non conveniens, absque scandalo dissensionis, si fieri posset, amputaretur. Sed quia viscus diræ præsumptionis carnalium fratrum mentibus tenacissimo glutino miseræ obstinationis sic inhæserat, ut absque scandalo avelli nequaquam posset, maluit vir prudens ut, secundum beati Gregorii doctrinam, scandalum magis oriretur quam veritas relinqueretur (39). Cæperunt itaque conversi primo quidem in angulis susurrantes murmurare, dehinc conspiratione paulatim invalescente, seditioem publicam effrenata insania meditari. Totius vero mali incentor et conspirationis auctor existit conversus quidam, cui dormitorii fratrum servandarumque botarum cura commissa fuerat: qui diabolico spiritu repletus, et secundum prophetam in omni loco silen-

tium projiciens (Amos viii), nunc singulos, nunc simul plures conveniebat, suadebat, hortabatur, ut nunquam consuetudinem suam insolentiæ fomitem, elationis incentivum, quacunque precum seu minarum occasione sibi palerentur auferri. Et o quam mirabili, imo quam lamentabili dementia, spiritus superbiæ illos quos semel deceperit, illaqueat, ita ut arduos durissimosque labores, quos si propter Deum subire cogentur, intolerabiles judicarent, contumaciæ fastusque typho inflati tanquam leves et faciles subire non vereantur! Cum enim dominus abbas susurria eorum primum deprehendisset præceperat per virtutem obedienciæ, ut quicumque ex eis silentium rumperet, si ante cibum hoc faceret, eadem die; sin vero postea, sequenti die in pane et aqua jejunaret. Quod is cujus supra meminimus, non conversus, sed perversus, nequaquam virtutis amore, sed ut invidiam abbati suo suscitaret, tanquam cœlitus datam sententiam servare curabat. Nam cum pene quotidie conspirationem conflando silentium frangeret, singulis etiam fere diebus in pane et aqua jejunabat, ut vel sic animos fratrum in odium abbatis inflammaret qui tam duram et inhumanam sententiam promulgasset.

Interea sacratissima Dominici Adventus celebritas supervenit; et conspirationis procella clandestinis susurris aucta et roborata undique intonabatur: jamque publicum scandalum, et ipsum gravissimum minabatur. Dederat namque prædictus pseudoconversus concilium pessimum, quod etiam sceleratissima instantia perurgebat, scilicet ut vigilia Natalis Domini congregatis fratribus de grangiis unanimo consensu dormitorum monachorum tempore laboris ascenderent, atque de singulorum lectis botas auferentes, minutatim eas ferro secarent, manibusque discerperent. Licet vero prodigiola hæc et infamias eorum nequitia venerabilis abbatis conscientiam minime lateret, dissimulavit tamen, sicut scriptum est, quia prudens in tempore malo tacebit (Prov. xi). Cæterum quanto in tantis angustiis longius aberat humanum consilium pariter et auxilium, tanto enixius divinæ pietatis viscera statuit interpellanda, monachisque generalem orationem indicens, monebat, ut singuli secundum possibilitatem suam Domini misericordiam peterent, quatenus de tanta insolentia carnalium fratrum melius aliquid disponere sua pietate dignaretur. Instabat jam præcipua et festiva Natalis Domini solemnitas; et ante paucos dies ejusdem solemnitatis domno abbate capitulo conversorum præidente, prædictus signifer dissensionis et minister Satanæ de indiscreta abstinentia, et quia barbam suam novacula penitus abrasisset (quod quidem miser ille intentione commovendi scandali fecerat), a quibusdam complicitibus suis, nequaquam zelo ordinis, neque fraternæ charitatis intuitu, sed studio exercendæ malitiæ proclamatus est. Cumque dominus abbas blando affatu quæreret ab eo cur hoc fecisset, et ex tumidis inordinatisque responsionibus ejus intelligeret malitiam ipsius esse completam, laudabili quodam justitiæ zelo accensus, sic ad eum præ-sago spiritu coram omnibus locutus est: « Debueram quidem, frater, salutaribus monitis aggredi contumacem animum tuum, si forte respisceres a laqueis diaboli, a quo captivus teneris et ipsius voluntatem; sed quoniam trabs superbiæ oculum cordis tui adeo obnubilavit, ut eam per humilitatem meam ejici posse non præsumam; et quoniam sic te alienatum sensu video, ut monitavestra, irrideas potius quam recipias, ideo omnibus hic sedentibus de te fiducialiter pronuntio quia, nisi celerius et sine dilatione respiscas atque humiliato spiritu ad satisfactionem venias omnipotentis Dei terribile iudicium in brevi senties, et, sicut scriptum est, in tempore vindictæ disperdet te Dominus (Eccli. v). Ecce iterum ac tertio dico omnibus hic sanum in-

A telleotum habentibus, quoniam sicut pius et misericors Dominus humilibus dat gratiam, sic terribilis Deus indeclinabili linea rectitudinis suæ superbis resistit (I Petr. v), ideoque tu, qui pacis et institutionis, quam sancti Patres sanxerunt, publicus hostis es, si in malitia perseveraveris, durissimum intra paucos dies iudicium portabis. Confido enim in Domino Jesu, et in gloriosa Virgine matre ipsius, cujus nos inutiles servuli sumus, quia domum istam ab ipsa sui fundatione fraternæ charitatis glutino, laudabiliumque morum disciplina conspicuam, non patientur tua nimium improba perviciacia corrumpi. »

B Jam preces fratrum super intestinæ discordiæ tabe gementium ad aures Domini Sabaoth ascenderant, et angelus Domini accepta ab eo sententia, pertransiens eos, quorum frontes signo Thau (40), hoc est vexillo humilitatis Christi, insignitas reperit, miserum conspirationis auctorem, cujus fronti characterem bestię et draconis, qui est rex super omnes filios superbiæ (Job xli), impressum vidit, percussit, ac sine mora exstinxit, pariterque cum eo totius scandali turbinem et præsumptionis nebulam dissipavit. Vespera namque diei vigiliam Natalis Domini præcedentis, cum post completorium de dormitorio descendisset, et infirmarius conversorum, qui quasi secundarius ejusdem conspirationis esse videbatur, cum quo etiam venenata dissensionis consilia frequentius tractabat, ei occurrisset, subito vocem doloris cum gemitu valido cepit emitere, et pallescente facie, naribusque contractis, oculis etiam de statu suo eversis, mortem incontinenti adfuturam, tristia signa declarabant. Turbatus alter, cum jam nutantem cerneret, ne forte repentino lapsu terræ allideretur, medium complexus est; sed adeo subitanea mors fuit, ut antequam terram petere posset, inter manus tenentis se funesti sodalis miseram animam exhalaret.

C Tunc conturbati sunt principes conjurationis, robustos in contumaciâ sua obtinuit tremor, obriguerunt omnes dissensionis et schismatis incensores. Quam bonus es, Domine Jesu, sperantibus in te! quam dulcis est misericordia tua in tempore tribulationis! sicut ros matutinus, et sicut pluvia opportuna in diebus siccitatis. Tu enim es Rex regum, et Dominus dominantium, qui sedes in throno iudicii, dissipans omne malum intuitu tuo (Prov. xx); qui per unius peccatoris terribilem mortem peccatores coereuisti multos, et domum illam, quoniam placita tibi in ea inventa sunt opera, a turbine præmeditati diuque conflati scandali misericorditer liberasti. Accurrerunt undique ad signiferum suum conversi; et quem postero die ad inauditum scelus perpetrandum quasi ducem sequi decreverant, ejus, Jesu bone, cadaver exstinctum miserabili tumultu in infirmorium deferentes, in area, ubi fratres vita excedere solent, consternati metu et tremore, collocarunt. Non enim passus es, Domine, sacratissimam solemnitatem tuam in qua primum ministerio angelorum pax terris annuntiata est, discordiæ schismatisque perturbatione fœdari. Cumque tabula defunctoria signum dante universorum aures percellerentur, tum maxime propterea, qui neminem illic sic proximum morti sciebant, dominus Theobaldus tunc subcellerarius, postmodum vero ejusdem loci abbas, quique inde assumptus prælatus est matri Ecclesiæ, scilicet Everbacensi quæ est, una de primis filiabus Clarævallis, cujus etiam revelatione nos ista didicimus, orationem, quam dominus abbas pro perviciacia conspirationis constituerat, usque ad illam horam oblivioni traditam eodem momento, quanto devotius poterat, persolvebat. Audito vero sonitu tabulæ, festinanter in infirmorium eucurrit; et cum rescisset quis defunctus esset, vehementer admiratus iudicium Dei, domnum

(40) Alludit ad Ezech. ix.

abbatem, qui tunc forte de dormitorio descenderat, ad commendationis officium defuncto persolvendum quantocius invitavit. Illo quoque celerius accurrente, cum, remoto a parte capitis operimento quo corpus tegebatur, faciem jacentis intuitus esset, complosis manibus, et ex intimo cordis trahens suspiria: « Heu! inquit, tu miserrime, ecce quomodo sine poenitentia malitiæ tuæ divino iudicio extinctus jaces. » Et hoc ipsum secundo et tertio ingeminans: « Utinam, inquit, monita mea contumaci animo non sprevisse! utinam misericordiam Dei æternaliter a te non excluseris! »

Aliquandiu itaque quid sibi faciendum esset deliberans, tandem id consultius esse credidit, ut commendationis officio ex more peracto, corporeque in ecclesiam delato, postero die fratres omnes tam monachos quam conversos convocaret; quatenus quid sibi in tali articulo faciendum esset, in commune decernerent. Concione autem facta, sic domus abbas in audientia cunctorum locutus est: « Nostis, fratres charissimi, in quam perverso proposito pravi cordis et malitiosæ voluntatis suæ homo iste deprehensus sit: quem nisi districta iudicii Dei censura quantocius de medio tulisset, domum istam in optima pace et concordia hætenus durantem gravissimi scandali cauterio cum complicitibus suis, quos ad hoc susurris improbisque suasionibus illexerat, inurere non timuisset. Quapropter, quoniam perversitatem ejus omnes scimus, confessionem vero seu poenitentiam ipsius non novimus, corpus ejus inter corpora fratrum nostrorum nequaquam poni debere censeo; et hoc non temeritate aliqua sed libramine justii iudicii decernere confido. » Quo audito extimere et expalluere conversi, utque sibi cum senioribus monachis seorsum loquendi licentia daretur suppliciter postularunt. Hoc per indulgentiam domni abbatis consecuti, cum in partem divertissent consilii gratia, post paululum reversi et solotenus coram ipso prostrati, tam monachi quam conversi, ut misericordia defuncto non negaretur, multa precum instantia petierunt, spondentibus conversis, atque sub attestatione divini nominis asseverantibus, quoniam si domus abbas districtiorem sententiæ temperaret, et defuncto, licet minus digno, communem sepulturam non negaret, se ab omni intentione conceptæ malitiæ cessaturos, et super petitione novarum botarum verbum ulterius nullo modo se moturos. Dicebant præterea quidam de senioribus, excepto sermone hoc, alias virum satis existisse probabilem; nec debere ab hominibus judicium sine misericordia decerni in eum quem fortassis divina misericordia idcirco temporaliter punisset, ne conceptam malitiam effectui mancipare posset, pro qua æternaliter damnari debuisset.

Considerans itaque domus abbas ita tempore expedit, et ne forte novissimus error pejor fieret priore, si conversi, qui hac occasione facile sedari poterant, in majus aliquod scandalum prorumperent, simulque metuens sibi, si præpropere austeriorem quam oporteret sententiæ daret, quoniam sententiæ conspiratorum necdum a capitulo generali promulgata fuerat, annuit petitioni ipsorum, celebratisque ex more missarum exsequiarumque solemnibus, inter corpora fratrum defunctus frater terræ commendatus est. Benedictus per omnia Deus, qui domum illam de altissima rupe malitiosæ conspiracy pendente, jamjamque in profundissimum barathrum gravis scandali præcipitandam, sicut pius, sicut misericors liberavit, ita ut sepulto fratri totius discordiæ fæx consepulta quodammodo videatur, nec calidissimæ vulpeculæ fœda vestigia succedenti tempore in eadem domo deprehensa fuisse, omnis illa sancta congregatio usque hodie gloriatur. Cæteram domus Theobaldus, cujus supra mentionem fecimus, cum esset eidem defuncto fratri ex

antiquo intimæ familiaritatis amicitia conjunctus, seque invicem tam in vita quam in morte, cum alterutrum eorum decedere contigisset, orationum suffragiis adstrinxissent, quoniam idem conversus ante conspiracy turbinem non contemnendæ religionis exstiterat, sciens in suprema sorte necessitatis amicum probari, dolensque valde de periculo animæ illius, quem viventem familiariter dilexerat, statuit apud semetipsum, annum pro eo facere orationem. Indubitanter namque credidit quod, etsi exigentibus meritis, precum impendia defuncto nihil emolumenti ferrent, sibi tamen bonæ voluntatis suæ fructum perditum iri non posse. Cumque toto illo anno supplices pro eo preces ad Dominum fudisset, revoluti anni circulo idem defunctus ei in visu apparuit, lugubri vultu tristem sese subisse sententiæ significans. Interrogatus quomodo se haberet, respondit se ab hora exitus sui usque ad tempus illud, in ultionem contumaciæ et rebellionis, gravissimorum suppliciorum poenas luisse, non tamen de misericordia Dei usquequaque desperare. Sane, utrum hoc simplex somnium, an alicujus revelationis mysterium fuerit, sicut temerarium est definire, ita pius est super anima fratris defuncti præcipitatem frenare sententiæ, cui fortassis temporalis mortis horrendum exitium sempiternæ misericordiæ fuit adminiculum, quia misericordia et iudicio e regione se respicientibus clarius elucescit misericordia. Certe quam sereno pietatis oculo Dominus hanc domum respexerit, Everbacensis probat Ecclesia, in qua cum longo post tempore novarum botarum quæstio malignissimo dæmonum instinctu mota fuisset, tantorum scandalorum tantarumque calamitatum spinæ eruperunt, ut eas magis flere libeat quam verbis explicare. Sit ergo nobis propositum exemplum in humilitatis et cautelæ monimentum, ut si unquam serpens ille antiquus, hostis inveteratus, zizania discordiæ et conspiracy propter consuetudines ordinis, in locis in quibus fuerimus, seminare tentaverit, nos in timore Dei pacis concordiaque violatores velut aspides et basiliscos fugientes, cum filiis pacis, qui pravæ consuetudines contra formam ordinis præsumptas, zelo Dei extirpare et extinguere conantur, ex adverso viriliter ascendere, murumque pro domo Domini nos opponere non pigremur (*Ezech. xiii*); quoniam, quod sæpe dicendum, ac sine oblivione retinendum est: *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam* (*Jac. iv*; *I Petr. v*).

CAPUT XI.

De periculo excommunicationis.

Licet universorum, qui Christiano nomine censentur, mentibus, per fidem, qua imbuti sunt, velut naturaliter persuasum sit excommunicationis sententiæ nihil aliud esse quam separationem a Deo alienationemque a vita æterna, tamen, quia corda per negligentiam torpentia plus quandoque movent exempla quam verba, necessarium duxi demonstrare peremptoria hac sententiæ quam sit pavenda rationali creaturæ, quæ etiam irrationalem creaturam nonnunquam aut morti, aut gravissimæ subijcit calamitati, quatenus miser homo, cui specialiter ob meritum superbiæ anathematis spiculum intentatur, quid sibi de se metuendum sit, penset, quando ea quæ rationis experientiam subire nesciunt, per virtutem divini nominis anathematis mucrone feriuntur. Ludovicus pius, imperator Augustus, Caroli magni filius, qui primus ecclesias Christi Galliam et Germaniam de amplissimis imperiali fisci redditibus magnifice ditavit, ob quod etiam Pius meruit cognominari, quique, ut fertur, audivit vocem dicentem sibi: « Ludovice, venenum ecclesiis addidisti, » in partibus Saxonie super ripam Werre magni fluminis cœnobium monachorum fundavit, quod secundum magnificentiam imperialem divitiis et honore nobilissime exaltatum, ad distin-

ctionem Corbiæ veteris, qua in Gallis est, Corbiam novam appellari decrevit. In hoc monasterio temporibus divæ memoriæ Frederici imperatoris erat abbas quidam, nomine Conradus, qui secundum pompaticam consuetudinem imperialium abbatum, inter cæteras sæcularis gloriæ illecebras, annulis aureis utebatur, longe aliter, ut credo, affectus quam ille vere pauper et humilis spiritu Clarævalis primus abbas, quem, sicut de eo scribitur, plus delectabat rastrum et sarculum quam tiara et annulus. Contigit vero ut quadam vice haberet annulum aureum, qui erat ei pretiosus, quem una die rum sedens ad mensam, dum juxta morem curiæ causa abluendarum manuum deposuisset, nugis nescio, an seriis intervenientibus, aliquanto negligentius sic super mensam relictus est. Advolans interea domesticus ales corvus, quem curiales abbatis in deliciis habebant, nullo penitus advertente, raptum ore annulum, nec furti se reum intelligens, pernicii volatu in nidulum suum asportavit. Verum postquam exempta est fames epulis, mensisque remotis surrexerit omnes, abbas damnus suum intelligens, ministrorumque negligentiam culpans, annulum quaquaversum quæri octus jubet, sed auctore sceleris conscientias omnium eludente minime reperitur.

Itaque tam convivas quam ministros suspectos habens abbas, gravique indignatione commotus, mandavit plebanis oppidi, quod amplissimum et ditissimum haud longe a muris cœnobii situm abbas subjacet ditioni, quatenus acerrimam excommunicationis sententiæ publice intorquerent in eum qui se hoc scelere maculare non timuisset. Quo facto sicut cunctis ratione utentibus in hac parte testimonium conscientiæ factus est decor innocentia, sic ipsa irrationabilis natura subterfugere non potuit, quin temporales anathematis solveret poenas, quas sempiternas solvere transitoria conditionis suæ vetabat infirmitas. Cœpit namque improbus quidem, sed tamen culpæ inscius fur paulatim languescere, cibum fastidire, ludicras cruciataiones, cæterasque irrationalis creaturæ ineptias, dehinc etiam pennas projicere; ad postremum vero ipsis quoque plumis tabescentis carnis corruptionem fugientibus, miserabilis et admiratione dignus cunctis se cernentibus apparere. Factum est autem quadam die domesticis abbatis, ipso presente, de tam prodigiosa alitis illius immutatione inter se quærentibus, remque tam insolitam nequaquam sine causa fieri posse asseverantibus, ut unus ex ipsis sic quasi joco diceret abbati: « Considerandum vobis est, domine, ne forte iste sit fur quem quæritis, et hæc horrenda plaga quam cernitis, vinculi anathematis quo innodatus est, indicium det. » Attonitis ad hoc verbum cunctis, uni ex ministris præcepit abbas, arborem in qua cubile alitis illius erat festinato ascendere, stratumque stipula et sarmentorum repugiis subornatum diligentius reversare. Qui mox ut ascendit, repertum annulum ab injuria sordium vindicavit, nec sine stupore omnium qui aderant manibus abbatis restituit. Ita misero fure, qui atrocissimas furti poenas luebat, nec tamen furti se reum intelligebat, divino, ut credimus, nutu prodito, ad consilium discretorum virorum domus abbas iis qui excommunicationis sententiæ dederant, mandavit, quatenus anathema, quod reo intorserant, restituto damno celerius relaxarent. Quod postquam factum est, sicut prius paulatim deficere, pestiferoque tabo de die in diem languescere prædictus ales visus fuerat, ita postmodum per incrementa reviviscere quodammodo atque revirescere cœpit, quoadusque pristina formæ sanitatque amissæ, non sine magno Dei miraculo integraliter restitutus est.

Invenitur etiam in gestis beatissimi Patris nostri Bernardi, quia cum ad dedicationem novæ basilicæ

Fusniacensis cœnobii invitatus fuisset, tam innumera muscarum multitudo propter nidorem novæ calcis in ecclesiam recens limitam convenerat, tantamque inquietudinem intrantibus generabant, ut fratres valde timerent, ne forte dedicationis solemnitas, quæ postero die celebranda erat, earum improbitate impediretur. Quod cum Patri sancto intimatum fuisset, solita confidentia, quam in Deum habebat, usus: « Excommunico, inquit, eas. » Mane autem facto universæ muscæ illæ anathematis spiculo percussæ et mortuæ ita pavementum omne repleverant, ut palis eas in congeriem adunari gerulisque exportari necesse fuerit. Sed et de milite quodam audivimus, qui ob pravitatem suam publice excommunicari meruerat, quia sedens ad mensam panem canibus projiceret, sed canes solo odore polluti panis exterriti retrocedebant, et eum tangere nullatenus acquiescebant. Quam vero pavidus et circumspectus debet esse homo, qui ratione et gratia duce malum vitare bonumque operari valet, ne in exterminii et separationis adeo terribilem sententiæ incidat, si sic irrationalis creatura quæ peccare nescit, ac per hoc peccati poenas solvere non tenetur, interveniente anathematis severitate quandoque puniri videtur.

CAPUT XII.

De periculo indiscretorum confessorum, et de laude discretorum (41).

Quam pulchre sacra Scriptura discretionem matrem commemorat esse virtutum, quæ, quasi sacer quidam limes inter virtutes et vitia medius, alterutra hæc ab invicem sagaci providentia determinat, vitia virtutum specie adumbrata exsufflat, ipsas virtutes per devotionem impinguat et ordinat, infirmum in fide non projicit, sed materna magis pietate suscipit, conscientias peccatrices sibi per confessionis verecundiam denudatas per invectionis asperitatem nequaquam exulcerat, sed benigna consolatione mulect et erigit; ac, si tanta est pusillanimitas confitentis etiam gravissima scelera, quæ vix multorum annorum luctu aboleri posse sperantur per sacrificium spiritus humilitati cordisque contriti, facile deleri posse melliflua exhortatione suadet. Non sic pastores multi in Ecclesia Dei, indiscreto et impetoso spiritu suo dispergentes regem Domini, qui discretionis virtutem ignorantes, et pretiosam linguam eucharin, qua peccatricis animæ tabida vulnera linguntur, ut ad sanitatem perducantur, non habentes, quos sanare debuerant, amplius vulnerant: quippe pietatis visceribus vacui, exaggeratione duræ diuturnæque poenitentia quasi seminarium quoddam contemptus et desperationis infirmis inducunt. Neque vero ista sic dicimus, quasi non recte faciant qui peccatoribus pro qualitate seu quantitate criminum condignam poenitentiam injungunt, sed quia ubi est tanta pusillanimitas confitentis, ut non solum præ confusionem perpetrati sceleris, verum etiam præ gravamine subsecuturæ poenitentia, pallentem, trementem, spiritumque deficientem, discretus confessor viderit eum, qui confitetur, interim omnino dissimulet, necesse est, ac lacte dulcis consolationis, blandimentoque piæ exhortationis sustentet animam pavore lassam, quoadusque benevolentia ipsius roborata, solidiorem

(41) Multa sunt, quæ narrationem illam de discretis et indiscretis confessoribus faciunt suspectam. 1. Non videtur adeo indiscretus fuisse primus confessor, et multi illum in pari casu sequerentur. 2. Quantum ille miles erat, qui confessorium quasi pullum gallinaceum impune occideret, et omnes mutirent? 3. Illa noctis vigilia fabulosa videtur, maxime cum rei tam celebris locus, tempus, et personæ non exprimentur.

Quædam alia, præsertim capita 20 et 21 sunt incerta.